The fact of plowing part of pastures under these conditions and increasing the share of arable land in river valleys, drained lands, etc. is alarming. According to the results of the calculations, Table 1 shows the value of arable land, pastures, hayfields by administrative regions. The comparative characteristic of agricultural lands on the available highly productive lands is carried out. The highest share of such lands in Ternopil, Poltava and Cherkasy oblasts was found out, which provides for their highest valuation.

The created map diagram of the general cost assessment of agricultural lands demonstrates their land resource potential and reflects the spatial differentiation of this indicator by typological groups of regions. The authors analyzed the optimization model of land use in Ukraine, developed by a group of leading domestic scientists under the project "Sustainable Development Programs", and proposed to consider the category of productive lands as basic arable lands, the share of which in Ukraine is 44.8% of arable land.

The directions of reforming land relations in Ukraine taking into account historical traditions and granting the highest status of the basic land user - the rural community are offered.

At the same time to make calculations, based on the results of which to identify production types (specialization) of farms, which will be the most objective, as it takes into account local natural and economic conditions;

- on the basis of specialization of peasant farms, study of types of land use in enterprises of various forms of ownership and data on natural land fertility to perform agricultural zoning of the territory;

- in each allocated agricultural area, the whole array of land in use, divided into at least 3 groups:

1) lands of peasant farms, which over time should be granted the right of life ownership with the possibility of inheritance and on which the state should support non-profit, subsistence farming;

2) lands withdrawn from agricultural circulation due to the destruction of their natural fertility and those to be transferred to the nature reserve fund, and, over time, included in the national ecological network;

3) lands that have not yet lost their natural fertility and those that are in the use of agricultural enterprises of various forms of ownership.

Key words: land optimization, monetary valuation of agricultural lands, land resource potential, spatial differentiation of lands, land relations.

Надійшла 01.11.2021р.

УДК 911.2 (477.83)
DOI:https://doi.org/10.25128/2519-4577.21.2.23

Мирослава ПИТУЛЯК, Микола ПИТУЛЯК Леся ЗАСТАВЕЦЬКА,
Тарас ЗАСТАВЕЦЬКИЙ, Наталія ТАРАНОВА

ПРОСТОРОВО-ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ В ОТГ ПІВНІЧНО-СХІДНОЇ ЧАСТИНИ ЗОЛОЧІВСЬКОГО РАЙОНУ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

У статті проведено еколого-географічний аналіз сучасного стану земельних ресурсів на території Бродівської, Заболотцівської і Підкаміньської ОТГ Золочівського району. У структурі земельних ресурсів цих ОТГ переважають землі сільськогосподарського та лісогосподарського використання.

Представлено результати дослідження екологічного стану земельних ресурсів. Проаналізовано рівень розораності, сільськогосподарської освоєності території цих ОТГ. Оцінено екологічний стан земельних ресурсів і виділено п'ять груп з різним значенням цього показника.

Ключові слова: *земельні ресурси, сільськогосподарські угіддя, сільськогосподарська освоєність, екологічний стан, екологічна стійкість.*

Постановка науково-практичної проблеми. В сучасних умовах господарювання питання оптимізації використання та збереження в належному стані земельних ресурсів є актуальним для багатьох регіонів країни. Посилення антропогенного впливу на земельні ресурси призводить до погіршення екологічного стану, зниження екологічної стійкості, тому питання оцінки та прогнозування використання земельних ресурсів, особливо земель сільськогосподарського призначення потребують дослідження.

Актуальність і новизна дослідження. Для економічного потенціалу території земельні ресурси мають важливе значення. Особливо це питання є актуальним для регіонів де основну частку земельних ресурсів становлять землі сільськогосподарського призначення. Важливими показниками інтенсивності використання земель у сільськогосподарському виробництві є розораність, сільськогосподарська освоєність, а також екологічна стійкість. З метою оптимізації структури землекористування та підвищення ефективності використання земельних ресурсів питання аналізу сучасного стану і структури земельних ресурсів **ОТГ** Північно-Східної частини Золочівського району є актуальним.

Аналіз останніх публікацій за темою дослідження. Проблеми ефективного використання земельних ресурсів та заходи з їх охорони й відтворення розглядалися в працях Д.Бабміндри, Б. Данилишина, А. Мартина, Л.Новаковського, А. Третяка, В. Трегобчука та іншими. Еколого-економічні аспекти використання земельних ресурсів висвітлені в працях Г. Гуцуляка, І Бистрякова, Д. Добряка, А.Сохнича. та інші.

Питанням використання та сучасного стану земельних ресурсів Львівської області присвячені публікації П.Войтківа і С.Кравціва [2017]. Оцінка грунтів сільськогосподарських земель в розрізі природно-господарських районів розглядається в публікації З. Паньківа, А.Кирильчука [2021]. О.Перхач та Х.Пашківською [2017] проведено дослідження основних напрямків лісокористування в ДП «Бродівське лісове господарство»

Викладення основного матеріалу.

До земельних ресурсів належать землі, які використовуються або можуть бути використані у господарській діяльності. Залежно від призначення в Україні виділяють такі землі: сільськогосподарські; населених пунктів; промисловості, транспорту, зв'язку, оборони; природоохоронні, оздоровчі, рекреаційні, історико-культурні; лісового фонду; водного фонду; запасу.

«Раціональне землекористування означає максимальне залучення до господарського обігу всіх земель і їх ефективне використання за основним цільовим призначенням, створення найсприятливіших умов для високої продуктивності сільськогосподарських угідь і одержання на одиницю площі максимальної кількості продукції за найменших витрат праці та коштів» [4, с.36].

Найважливішу роль відіграють земельні ресурси у сільському господарстві, де вони є головним засобом виробництва, найважливішою складовою частиною ресурсної бази землеробства. Агровиробнича характеристика і якість земель, родючість сільськогосподарських угідь зумовлюють ефективність аграрного виробництва та гарантують забезпечення продовольчої, національної безпеки держави [8].

Як зазначає Паньків З.П. «…землі сільськогосподарського призначення – найбільш важлива і значна частина структури земельного фонду, які надані для виробництва сільськогосподарської продукції, здійснення сільськогосподарської науково-дослідної та навчальної діяльності, розміщення відповідної виробничої інфраструктури або призначені для цих цілей» [9, с.73].

Відповідно до сучасної схеми адміністративно-територіального устрою Львівської області територія дослідження знаходиться в межах Золочівського району (колишній Бродівський район). Зараз на цій території сформувалися Бродівська, Заболотцівська і Підкаміньська ОТГ в межах Золочівського району.

За даними Головного управління Держземагенства (на 01.01.2020 р) в Львівській області загальна площа земельного фонду цих ОТГ становить 116205 га (з урахуванням міста Броди).

У структурі земельного фонду найбільшу площу займають сільськогосподарські землі – 67072,3 га (57,8%), ліси і лісовкриті землі – 40004,8 га (34,4%), площа інших категорій земель є значно меншою. Сіножаті займають площу 11294,5 га, пасовища – 12203,7 га. Незначні площі земель водного фонду (1472,5 га) та під відкритими заболоченими землями – 593,2 га (рис. 1).

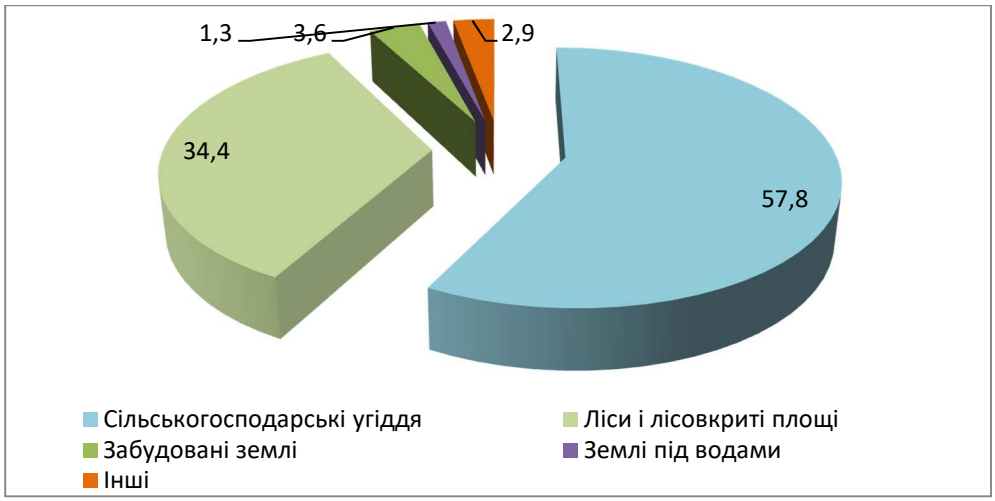

Рис. 1. Структура земельного фонду ОТГ (*побудовано за [15]***)**

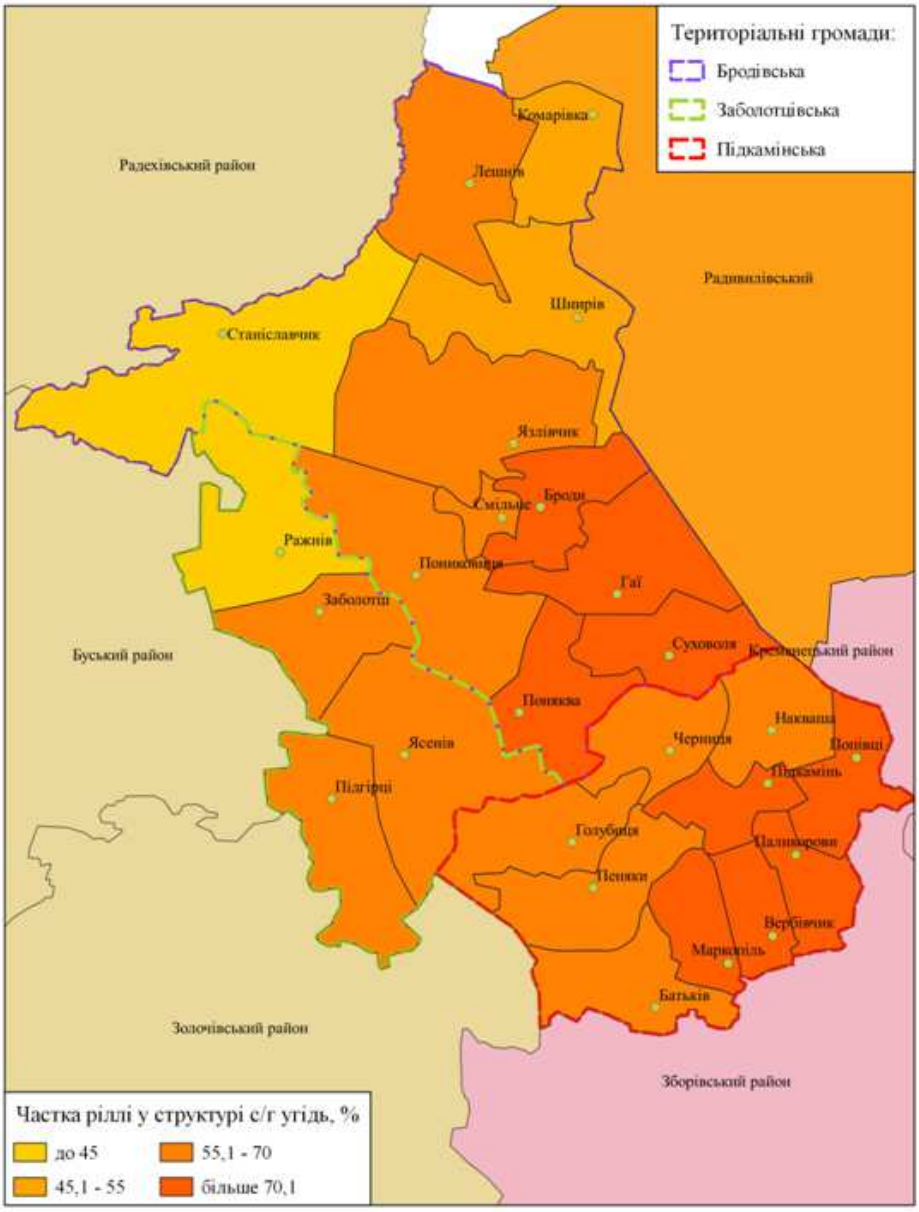

Рис. 2. Розораність сільськогосподарських угідь території ОТГ,%

Сільськогосподарські угіддя є складовою сільськогосподарських земель, які займають найбільші площі у структурі земельного фонду.

Найбільші площі сільськогосподарських земель знаходяться в центральній частині Бродівської ОТГ. Частка сільськогосподарських земель від загальної площі земель тут становить від 73% до 89%.

Найбільшу площу у структурі сільськогосподарських земель в ОТГ займають сільськогосподарські угіддя і рілля. Їх площа становить 67072,3 га, і це дорівнює 97,3% від площі земель сільськогосподарського призначення та 57,7% від загальної площі земель всіх ОТГ.

Найбільша площа сільськогосподарських угідь зосереджена в межах Бродівської ОТГ. Частка сільськогосподарських угідь у структурі земель тут становить 88 – 91%.

Найбільшу площу у структурі сільськогосподарських угідь займають орні землі – 2500 – 3570,8 га. У східній частині Бродівської ОТГ і Підкаміньській ОТГ частка ріллі у структурі сільськогосподарських угідь є найвищою (більше 70%).

У структурі сільськогосподарських земель ОТГ частка пасовищ і сіножатей становить 18,2% і 16,8% відповідно. Найменша частка у структурі угідь – багаторічні насадження (1,6%).

Найбільші площі сіножатей і пасовищ у північній і північно-східній частині Бродівської ОТГ, що пов'язане з природними особливостями території.

Багаторічні насадження в ОТГ розташовані нерівномірно. Загальна площа їх становить 1070,1 га (1,6%). Найбільшу площу в їх структурі займають садові насадження – 765,9

га, 304,2 га – інші насадження.

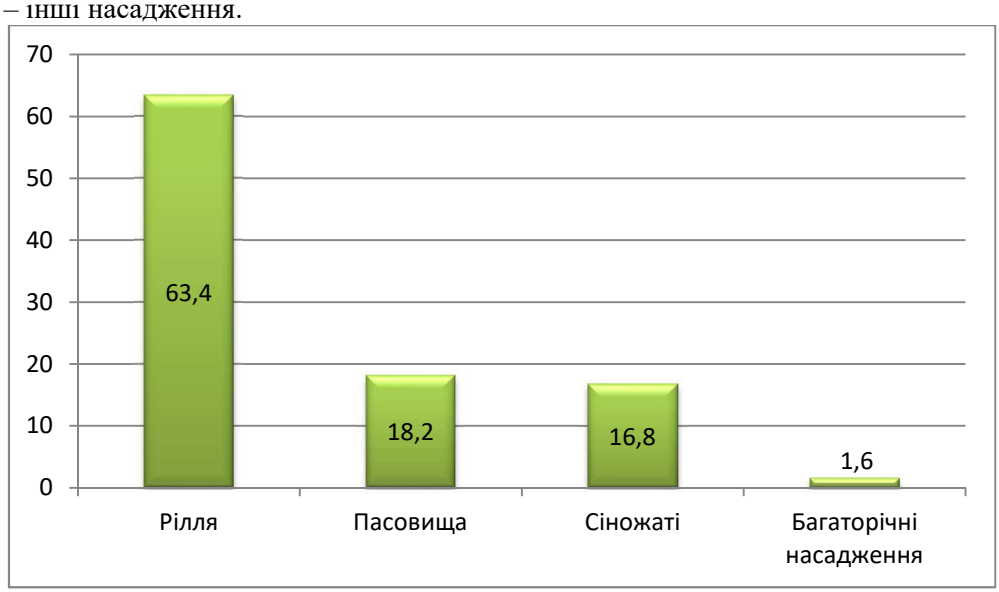

Рис. 3. Структура сільськогосподарських угідь ОТГ, %

Землі вкриті лісовою рослинністю на території всіх ОТГ розміщені нерівномірно і знаходяться переважно в підпорядкуванні ДП «Бродівський лісгосп». Найбільші площі земель лісогосподарського призначення у північній часині Бродівської ОТГ і на півдні - в Підкаміньській ОТГ.

Ліси у північній частині знаходяться в межах Малого Полісся. Тут спостерігається найвища лісистість (45 – 67%). У північній частині Бродівської міської ОТГ площа лісів дещо менша і їх частка становить 35 – 45%. Територія Підкаміньської ОТГ , характеризується також підвищеною лісистістю — 35 – 67%.

У структурі лісових насаджень найбільшу площу займають експлуатаційні ліси – 21512,6 га (81,8%). Відповідно, такі категорії лісів як ліси природоохоронного, наукового, історико-культурного призначення та рекреаційно-оздоровчі ліси займають незначні площі – 2205,9 га і 137 га (рис. 4).

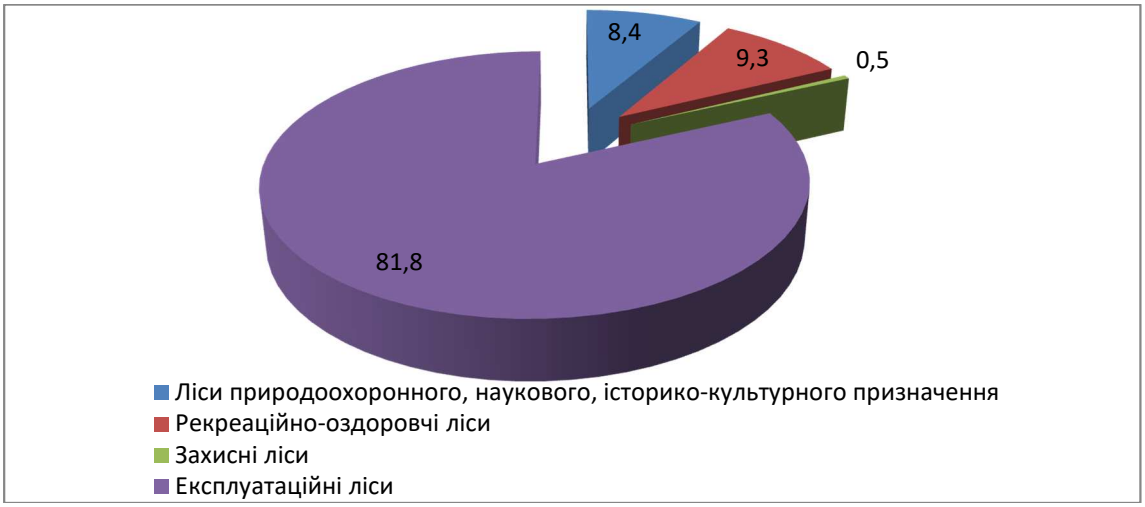

Рис. 4. Категорії лісів Бродівської ОТГ (*побудовано за [3]***)**

Лісові насадження характеризуються різноманітним видовим складом порід. Північна Бродівської і Заболотцівської ОТГ вкрита чистими сосновими борами та суборами (широколистяно-лісові, сосново-широколистяні, а саме сосново-дубові ліси).

Домінантними у лісових насадженнях є хвойні, які займають площу 13593,5 (58%) від усіх лісових насаджень. Меншу площу займають твердолистяні породи – 6340,9 (27,5%). Найменшу площа в лісах району займають м'яколистяні породи – 3120,1 (13,5%). Серед хвойних порід переважає сосна звичайна (95,9%), невелика частка модрини європейської (3,28%), і ялини європейської (0,67%). У групі твердолистяних домінує дуб звичайний

(36,7%) та бук лісовий (31,1%) і дуб червоний (18,4%) [3].

Серед лісових насаджень переважають середньовікові – 44,8% при значній частці молодняків (20,5%) і пристигаючих (20,8%). Частка стиглих і перестійних лісових насаджень становить 13,9%.

У структурі земель зайнятих лісовою рослинністю переважають лісові ділянки (96,0%) в тому числі вкриті лісовими культурами (71,0%). У структурі земель невкритих лісовою рослинністю зустрічаються площі з незімкнутими лісовими культурами (4,8%), лісові розсадники (0,3%), а також зруби, галявини, просіки, лісові шляхи та інші.

Відображені в Земельному кодексі України та в Законі України «Про охорону земель» нормативи в галузі охорони земель і відтворення родючості ґрунтів передбачають запобігання надмірному антропогенному навантаженню на сільськогосподарські землі, зокрема надмірній розораності сільськогосподарських угідь, проте розроблені нормативи оптимального співвідношення земельних угідь (ріллі, багаторічних насаджень, пасовищ, сіножатей, земель полезахисних лісосмуг) для різних природних сільськогосподарських районів [1] не завжди впроваджуються в практику, існують у вигляді відповідних наукових розробок і методичних рекомендацій [18].

Урахування поточного стану сільськогосподарських земель дозволить визначити пріоритетні заходи із забезпечення екологічної безпеки аграрного землекористування та сформувати оптимальну черговість їх здійснення, виходячи з реальних наявних сумарних (державних і приватних) фінансових ресурсів [6].

Як відомо, одним із основних принципів забезпечення обґрунтованості регулювання земельних відносин є цільове використання земель. Віднесення земель до певної категорії та еколого-обґрунтовані зміни виду використання є важливим фактором організації раціонального землекористування на засадах екологічної безпеки [6].

Науковці зазначають «…напрями еколого-конструктивної трансформації використання сільськогосподарських земель:

1. Переведення угідь до виду використання з меншим ступенем антропогенного навантаження (трансформація ріллі в пасовища або сіножаті).

2. Виведення сільськогосподарських земель із господарського використання для створення екологічного каркасу з метою покращення екологічного балансу території (розбудова екомережі).

3. Виведення сільськогосподарських земель із господарського використання для консервації (резервування для майбутнього використання).

4. Розбудова об’єктів природоохоронного призначення на землях сільськогосподарського призначення (еколого-конструктивна інфраструктурна трансформація)» [6, с. 91-92].

Оцінку екологічного стану земельних угідь Бродівської, Заболотцівської та Підкамінської ОТГ нами виконана на основі методики Медведєва В.В. і Лактіонової Т.М. (1998 р.).

На основі визначених показників проведено аналіз екологічної стійкості земельних угідь. Середній показник екологічної стійкості земельних угідь досить високий і становить 2,2. Такий високий показник пояснюється значною залісеністю території всіх ОТГ.

Нестійкі і слабостійкі угіддя поширені в південно-східній і центрально-східній частинах, а саме на території де найбільшою є площа ріллі.

Найбільший показник екологічної стійкості характерний для земельних угідь північної частини Бродівської ОТГ, де найбільша площа лісів у структурі земельного фонду.

Використовуючи методику Шищенка П.Г. (1982 р.) нами визначено антропогенне навантаження на сільськогосподарські угіддя. Цей показник залежить від площі угідь різних видів. В межах ОТГ спостерігаються просторові відмінності цього показника. Найбільше антропогенне навантаження на сільськогосподарські угіддя в центральній частині Бродівської ОТГ. Тут показник антропогенного навантаження більше 6,6 (сильно перетворені). У північно-західній частині Бродівської ОТГ і північній Заболотцівської ОТГ цей показник є найнижчим: 5,2-5,3. На решті території сільськогосподарські угіддя є середньо перетворені (6,1 – 6,5)

Одним із показників, який відображає рівень антропогенного впливу на сільськогосподарські угіддя є сільськогосподарська освоєність. Середнє значення цього показника в ОТГ 57,7%. Найвища сільськогосподарська освоєність в центральній частині Бродівської ОТГ (крім Бродівської міської ОТГ), та в південній частині Заболотцівської ОТГ (більше 60%). Максимальні показники сільськогосподарської освоєності становлять – 86,8-91%.

Центральна частина Бродівської ОТГ і південна частина Заболотцівської та Підкамінської ОТГ характеризується розбалансованою структурою землекористування, оскільки

тут досить високий показник розораності сільськогосподарських угідь. Частка ріллі тут становить більше 70% від загальної площі сільськогосподарських угідь.

Екологічний стан земельних ресурсів оцінювався за методикою [7]. Екологічний стан земельних ресурсів усіх ОТГ змінюється від оптимального до катастрофічного. Тут різне співвідношення частки угідь ріллі (Р) і частки еколого-стабілізуючих угідь (ЕСУ).

Таблиця 1

Оцінка екологічного стану земельних ресурсів ОТГ, %

Екологічний стан	Кількість адміністративних утворень	Загальна площа, га	Частка,%
Оптимальний	4	23188	20
Задовільний	4	23921	20,6
Критичний	6	29951	25,7
Кризовий	8	23714	20,4
Катастрофічний	3	15430	13,3

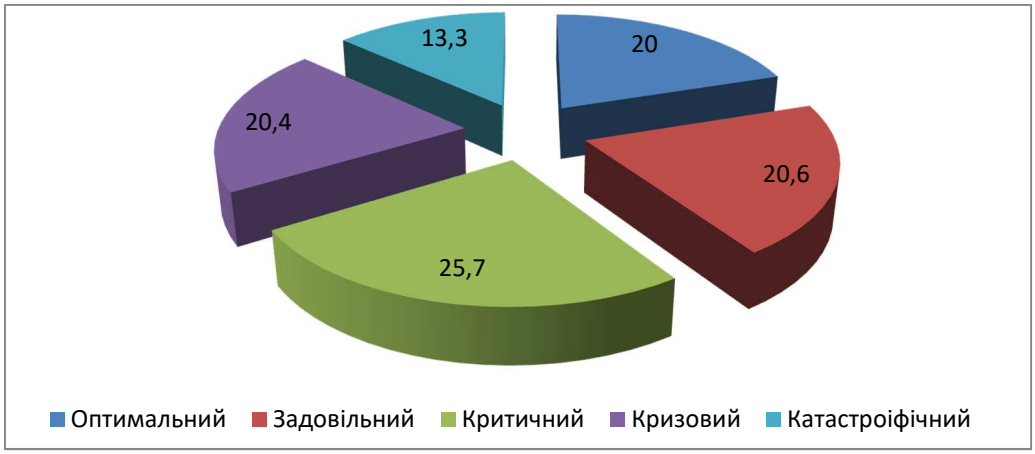

Рис. 5. Екологічний стан земельних ресурсів ОТГ, %

В оптимальному та задовільному екологічному стані знаходиться 20% території всіх ОТГ 23188 га та 20,6% загальною площею 23921 га відповідно. У критичному стані перебувають землі загальною площею 29951 га, а це - 25,7%. У кризовому стані знаходиться найбільша площа земельних ресурсів (23714 га, а це 20,4%). В катастрофічному стані перебуває найменша кількість адміністративних утворень, а це 13,3% загальною площею 15430 га (таблиця 1).

Основними причинами задовільного та критичного екологічного стану земельних ресурсів є: недбайливе ставлення до землі, максимальне залучення сільськогосподарських угідь до обробітку, інтенсивні технології, недотримання науково-обґрунтованих сівозмін, внесення недостатньої кількості органічних добрив, нерегульоване внесення мінеральних добрив та невиконання комплексно-ландшафтно-меліоративних, природоохоронних, протиерозійних та інших заходів [14].

Висновки та перспективи використання результатів дослідження. Еколого-географічне дослідження сучасного стану земельних ресурсів на території Бродівської, Заболотцівської і Підкаміньської ОТГ дає можливість зробити наступні висновки: у структурі земельних ресурсів всіх ОТГ переважають землі сільськогосподарського та лісогосподарського використання. Вони займають найбільші площі – 67072,3 га, 40004,8 га і їх частка у структурі земельного фонду становить 57,8%, 34,4% відповідно. Частка інших земель є незначною.

На основі визначених показників проведено аналіз екологічної стійкості земельних угідь, також визначено антропогенне навантаження на сільськогосподарські угіддя. Цей показник залежить від площі угідь різних видів.

У цілому, структура землекористування у Бродівській, Заболотцівській і Підкаміньській ОТГ є розбалансованою і потребує оптимізації використання.

Література:

1. Земельний Кодекс України URL: http://www.zemelniy.org.ua/.
2. Войтків П. С., Кравців С. С. Сучасний стан та використання земельних ресурсів (на прикладі Бродівського району Львівської області) URL nbuv.gov.ua › j-pdf › sepspu_2017_3_37
3. Державне підприємство «Бродівське лісове господарство» URL: http://www.lvivlis.com.ua/.
4. Деякі інституціональні аспекти земельних відносин в Україні: стан та напрями вдосконалення: [наук. видання] / НАН України, РВПС України / К:. 2002. 134 с.
5. Земельні ресурси України. / За ред. В.В. Медведєва, Т.М. Лактіонової. К.: Аграрна наука, 1998. 150 с.
6. Купінець Л.Є. Жавнерчик О. В. Екологічна безпека аграрного землекористування: теорія і механізми забезпечення: монографія. Одеса, 2016. 316 с.
7. Методичні рекомендації з комплексної агроекологічної оцінки земель сільськогосподарського призначення / За ред. к. с.-г. н. О.О. Ракоїд. К.: Логос, 2008. 51 с.
8. Паньків З. Екологічні проблеми землекористування в Україні. URL: http://geoknigi.com/ book_view.php?id=1127
9. Паньків З.П. Земельні ресурси: Навчальний посібник. Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. 272 с.
10. Паньків З., Кирильчук А., Бонішко О. Оцінка ґрунтів сільськогосподарських земель Львівської області *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка. Сер. Географія.* Тернопіль: ТНПУ, 2021. Вип. 1 (50). С. 169-177.
11. Пашковська Х., Перхач О. ДП "Бродівське лісове господарство": сучасний стан, використання, лісовідновлення та лісозахист *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. Географія*. Тернопіль:, 2019. № 2 (Вип. 47). С. 173–177.
12. Питуляк М. Р., Питуляк М. В. Земельно-ресурсний потенціал Тернопільської області та ефективність його використання в сучасних умовах господарювання. *Наукові записки ТНПУ. Серія: географія*. Тернопіль, 2018. № 1(44) С. 190-196.
13. Ступень Н.Р. Сучасний стан використання і відтворення земельних ресурсів в сільському господарстві Львівської області. Збалансоване природокористування № 1/2016. С.98-105
14. Третяк А. М. Екологія землекористування. Теоретико-методологічні основи формування та адміністрування: монографія, 2012. 436 с.
15. Управління Держгеокадастру у Львівській області URL: https://lvivska.land.gov.ua/
16. Шищенко П.Г. Прикладная физическая география. К.: Вища школа, 1988. 191 с.

References:

1. Zemelnyi Kodeks Ukrainy URL: http://www.zemelniy.org.ua/.
2. Voitkiv P. S., Kravtsiv S. S. Suchasnyi stan ta vykorystannia zemelnykh resursiv (na prykladi Brodivskoho raionu Lvivskoi oblasti) URL nbuv.gov.ua › j-pdf › sepspu_2017_3_37
3. Derzhavne pidpryiemstvo «Brodivske lisove hospodarstvo» URL: http://www.lvivlis.com.ua/.
4. Deiaki instytutsionalni aspekty zemelnykh vidnosyn v Ukraini: stan ta napriamy vdoskonalennia: [nauk. vydannia] / NAN Ukrainy, RVPS Ukrainy / K:. 2002. 134 s.
5. Zemelni resursy Ukrainy. / Za red. V.V. Medvedieva, T.M. Laktionovoi. K.: Ahrarna nauka, 1998. 150 s.
6. Kupinets L.Ie. Zhavnerchyk O. V. Ekolohichna bezpeka ahrarnoho zemlekorystuvannia: teoriia i mekhanizmy zabezpechennia : monohrafiia. Odesa, 2016. 316 s.
7. Metodychni rekomendatsii z kompleksnoi ahroekolohichnoi otsinky zemel silskohospodarskoho pryznachennia / Za red. k. s.-h. n. O.O. Rakoid. K.: Lohos, 2008. 51 s.
8. Pankiv Z. Ekolohichni problemy zemlekorystuvannia v Ukraini. URL: http://geoknigi.com/ book_view.php?id=1127
9. Pankiv Z.P. Zemelni resursy: Navchalnyi posibnyk. Vydavnychyi tsentr LNU imeni Ivana Franka, 2008. 272 s.
10. Pankiv Z., Kyrylchuk A., Bonishko O. Otsinka gruntiv silskohospodarskykh zemel Lvivskoi oblasti Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu im. Volodymyra Hnatiuka. Ser. Heohrafiia. Ternopil: TNPU, 2021. Vyp. 1 (50). S. 169-177.
11. Pashkovska Kh., Perkhach O. DP "Brodivske lisove hospodarstvo": suchasnyi stan, vykorystannia, lisovidnovlennia ta lisozakhyst Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka. Ser. Heohrafiia. Ternopil:, 2019. № 2 (Vyp. 47). S. 173–177.
12. Pytuliak M. R., Pytuliak M. V. Zemelno-resursnyi potentsial Ternopilskoi oblasti ta efektyvnist yoho vykorystannia v suchasnykh umovakh hospodariuvannia. Naukovi zapysky TNPU. Seriia: heohrafiia. Ternopil, 2018. № 1(44) S. 190-196.
13. Stupen N.R. Suchasnyi stan vykorystannia i vidtvorennia zemelnykh resursiv v silskomu hospodarstvi Lvivskoi oblasti. Zbalansovane pryrodokorystuvannia № 1/2016. S.98-105
14. Tretiak A. M. Ekolohiia zemlekorystuvannia. Teoretyko-metodolohichni osnovy formuvannia ta administruvannia: monohrafiia, 2012. 436 s.
15. Upravlinnia Derzhheokadastru u Lvivskii oblasti URL: https://lvivska.land.gov.ua/
16. Shyshchenko P.H. Prykladnaia fyzycheskaia heohrafyia. K.: Vyshcha shkola, 1988. 191 s.

Аннотация:

М. Пытуляк, М. Пытуляк Л. Заставецкая, Т. Заставецкий, Н. Таранова. ПРОСТРАНСТВЕННО-ЭКОЛОГИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ ЗЕМЕЛЬНЫХ РЕСУРСОВ В ОТО СЕВЕРО-ВОСТОЧНОЙ ЧАСТИ ЗОЛОЧЕВСКОГО РАЙОНА ЛЬВОВСКОЙ ОБЛАСТИ.

В статье проведен эколого-географический анализ современного состояния земельных ресурсов на территории Бродовской, Подкаменьской и Заболотцивской объединенных территориальных общин Золочевского района. В структуре земельных ресурсов преобладают земли сельскохозяйственного и лесохозяйственного использования. Они занимают наибольшие площади - 67072,3 га, 40004,8 га и их часть в структуре земельного фонда составляет 57,8% и 34,4% соответственно.

В структуре сельскохозяйственных земель преобладают сельскохозяйственные угодья, а именно пашня. Ее площадь составляет 67072,3 га, (97,3%).

Земли покрытые лесной растительностью размещены неравномерно и находятся преимущественно в подчинении ГП «Бродовский лесхоз». Наибольшие площади земель лесного фонда в северной и южной частях района.

Леса в северной части находятся в пределах Малого Полесья. Здесь наблюдается самая высокая лесистость (45 - 67%). Лесистость в южной части - 45 - 67%.

Нами определено антропогенная нагрузка на сельскохозяйственные угодья. Этот показатель зависит от площади угодий разных видов. В пределах исследуемой территории наблюдаются пространственные различия этого показателя. Наибольшая антропогенная нагрузка на сельскохозяйственные угодья в центральной части Бродовской ОТО.

Представлены результаты исследования экологического состояния земельных ресурсов ОТО. Проанализирован уровень распаханности, сельскохозяйственной освоенности территории.

Оценено экологическое состояние земельных ресурсов и выделены пять групп территорий с различным уровнем этого показателя.

Ключевые слова: земельные ресурсы, сельскохозяйственные угодья, сельскохозяйственная освоенность, экологическое состояние, экологическая устойчивость.

Abstrakt:

M. Pytuliak, M. Pytuliak, L. Zastavetska, T. Zastavetskyi, N. Taranova. SPACIAL AND ECOLOGICAL PROBLEMS OF LAND RESOURCES IN NORTH-EAST PART OF ZOLOCHIV DISTRICT UTC OF LVIV REGION

The article presents an ecological and geographical analysis of the current state of land resources. The structure of land resources in UTC (United Territorial Community) is dominated by lands of agricultural and forestry use. They occupy the largest areas - 67072.3 hectares, 40004.8 hectares and their share in the structure of the land fund is 57.8%, 34.4%, respectively.

The structure of agricultural lands of the district is dominated by agricultural lands, namely arable land. Its area is 67072.3 hectares (97.3%)

The largest area of agricultural land is concentrated within the central part of the district.

The largest area in the structure of agricultural land is occupied by arable land - 2500 - 3570.8 hectares. In the eastern and south-eastern parts of the district the share of arable land in the structure of agricultural lands is the highest (more than 70%).

The share of pastures and hayfields in the structure of agricultural lands is 18.2% and 16.8%, respectively. The smallest share in the structure of lands of perennial plantations (1.6%).

The largest areas of hayfields and pastures in the northern and northeastern part of the district, which is due to the natural features of the territory.

Peculiarities of forestry use of land resources on UTC area are analyzed.

Lands covered with forest vegetation there are unevenly distributed and are mainly subordinated to Brody Forestry. The largest areas of forestry land in the northern and southern parts of the district.

Forests in the northern part are located within Male Polissya. Here in the area there is the highest forest cover (45 - 67%). Forest cover in the southern part of the district is 45 - 67%.

The structure of lands occupied by forest vegetation is dominated by forest areas (96.0%), including covered with forest crops (71.0%)

On the basis of the defined indicators the analysis of ecological stability of lands in UTC is carried out, also the anthropogenic loading on agricultural lands of the area is defined. This figure depends on the area of land of different species.

Using the method of Shyshchenko P. H. (1982) we have determined the anthropogenic load on the agricultural lands of the district. This figure depends on the area of the land of different species. Within the district there are spatial differences in this indicator. The greatest anthropogenic load on agricultural land is in the central part of the district. Here the anthropogenic load is more than 6.6 (strongly converted). In the north-western part of the district this indicator is the lowest: 5.2-5.3. On the territory of other village councils agricultural lands are moderately transformed (6.1 - 6.5)

The results of the study of the ecological condition of the land resources of the district are presented. The level of plowing, agricultural development of the district is analyzed. The central and southern part of the district is characterized by an unbalanced structure of land use, as there is a fairly high rate of plowing of agricultural land. The share of arable land here is more than 70% of the total area of agricultural land. The average value of this indicator is around 57.7%. The highest agricultural development is in the central part of the district (except for Brody town territorial community), and in the southern part (more than 60%). The maximum indicators of agricultural development are - 86.8-91%.

The ecological condition of the land resources of the district was assessed and five groups with different levels of this indicator were identified. The ecological condition of land resources varies from optimal to catastrophic, depending on the ratio of arable land (R) and the share of ecological and stabilizing lands (ESL). Optimal and satisfactory ecological condition of land resources in the region on the area of 40.6%, critical - 25.7%, crisis - 20.4%,

catastrophic - 13.3%

Land resources are one of the most important resources of the district. In modern conditions, productive agricultural lands should be involved in intensive agricultural cultivation, and the rest should remain in a natural state, which will ensure ecological sustainability and balanced nature management.

Key words: land resources, agricultural lands, agricultural development, ecological condition, ecological stability.

Надійшла 07.11.2021р.

УДК 911:[502.171-024-048.34]:[502.52:556.51](282.243.61:477.83)
DOI:https://doi.org/10.25128/2519-4577.21.2.24

Маріанна ШИПКА

ОПТИМІЗАЦІЯ СТРУКТУРИ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ БАСЕЙНУ Р. ПОЛТВИ

Виконано дешифрування космознімків території басейну р. Полтви і складено карту структури землекористування. Розраховано інтегральні показники, які характеризують співвідношення різних типів земель. Визначено території з найвищим рівнем господарського освоєння в межах басейну р. Полтви. Обґрунтовано комплекс заходів і складено карту оптимізації землекористування території досліджень.

Ключові слова: *антропогенне навантаження, землекористування, еколого-технологічні групи земель, басейн річки, оптимізація, Західний Буг.*

Постановка науково-практичної проблеми, ктуальність і новизна дослідження. Актуальність теми досліджень зумовлена споживацьким підходом у господарюванні, при якому земельні ресурси розцінюють як засіб для отримання максимального прибутку, натомість природоохоронні аспекти їх використання мають другорядне значення. Розорювання земель на крутих схилах, відсутність захисних смуг із деревно-чагарникової рослинності призводить до деградаційних процесів ґрунтового покриву. Господарське освоєння земель водного фонду, розорювання улоговин стоку та руйнування водоносних горизонтів здійснює негативний вплив на гідрологічний режим і на екологічний стан малих річок. Для забезпечення екологічної збалансованості землекористування має зберігатися оптимальне співвідношення площ освоєних територій (під забудовою, об'єктами інфраструктури, ріллею і т.д.) та земель у природному чи близькому до нього вигляді (під деревно-чагарниковою, лучною рослинністю). Тому аналіз структури землекористування є важливою частиною комплексних геоекологічних досліджень.

Аналіз останніх публікацій за темою дослідження. Теоретико-методичні засади просторової структури землекористування обґрунтували П.Г.Шищенко (1988), М.Д.Гродзинський (1995), Е. Клементова, В. Гейниге (1995), А. М. Третяк (2001) та ін. Практичні аспекти екологічної збалансованості землекористування та її оптимізації вивчали І.П.Ковальчук, Ю. М. Андрейчук та ін. (2012), С.Р.Новицька (2018), О.В. Круглов, В.П.Коляда, М. В. Шевченко та ін. (2018, 2019), О. О. Кисельова, Ю. О. Кисельов та ін. (2019), І. П. Ковальчук, О. І. Микитчин, А.І.Ковальчук (2020), Л. П. Царик, І. Р. Кузик (2020), Д. С. Сопов, Н. В. Сопова (2021) тощо, а в межах території басейну р. Полтви – М.О.Клименко, Н. М. Вознюк (2007), Г.Р.Байрак (2011).

Методичні рекомендації щодо оптимізації структури землекористування пропонували Н. Х. Грабак (2005), Ю. С. Булигін (2005), В.М. Кривов (2008), В. П. Гудзь (2010), А.В.Барвінський (2013) та ін.

Проблеми правового забезпечення оптимізації структури землекористування в Україні вивчав М. І. Максименко (2012).

Викладення основного матеріалу. Басейн р. Полтви знаходиться в межах Львівської області. Р. Полтва бере свій початок на території м. Львова і впадає у р. Західний Буг у м.Буську. Полтва має 10 приток (ліві: Думниця, Яричівка, Недільчина; праві: Білка, Марунька, Кишиця, Перегноївка, Гологірка, Тимковецький і Якторівський потік). Територія водозбору річки розташована на Волино-Подільській височині, в основному в межах Внутрішньої долини Верхнього Бугу та Стиру (Малого Полісся) (табл. 1). Більша частина території досліджень знаходиться в межах геоморфологічного району Пасмового Побужжя, який являє собою чергування пасом, складених лесами та лесовидними суглинками, і широких заторфованих міжпасмових понижень, охоплених системами осушувальної меліорації. Південно-східна частина водозбору знаходяться в межах Підподільської хвилясто-останцевої денудаційної рівнини, складеної мергелями, частково перекритими лесами. Західні та південні привододільні ділянки басейну охоплюють розчленовані території Подільської височини (геоморфологічні райони Розточчя, Львівсько-